

ФЕНОМЕН ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ: ВЗАЄМОЗ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю цілісного аналізу теоретичних та практичних положень щодо специфіки та значення феномена громадської думки в контексті взаємозв'язку держави і громадянського суспільства. Наростання світоглядної невизначеності соціальних суб'єктів та глибоких соціальних проблем в Україні, розповсюдження інформаційних війн та засобів інформаційно-психологічного впливу свідчить про дисгармонію взаємозв'язку держави і громадянського суспільства, що у пострадянській період зазнав нових викликів, у зв'язку з нездатністю забезпечити становлення демократичної моделі механізму функціонування громадської думки. Діюча модель відносин держави і громадянського суспільства, з одного боку, загрожує втратою легітимності державної влади, а з другого – створює умови для посилення залежності громадян від держави, тоді як вільний вияв громадської думки покликаний бути рушійною силою у розгортанні процесів самоорганізації суспільства та дієвим важелем впливу на державну владу. Підґрунтя для дослідження заклали науково-дослідні праці українських та зарубіжних дослідників: В. Бебика, В. Беха, О. Васильченко, В. Воловика, Ю. Габермаса, П. Горностаї, М. Горшкова, Б. Грушина, В. Глазунова, В. Воронкової, Ф. Гегеля, Ф. Гольцендорфа, І. Денисенко, І. Капріцина, В. Карлової, Д. Канемана, В. Коробейнікова та інші. Проблему державно-владних відносин у своїх працях висвітлювали: М. Братасюк, О. Макарова, О. Росоляк, В. Торяник. Окремі напрямки аналізу громадської думки були представлені у наукових працях таких дослідників: М. Багмет, Л. Балуцька, С. Безклубенко, Д. Гавра, Л. Городенко, О. Дмитренко, М. Калініченко, К. Кандагура, І. Костира, О. Кононенко, Д. Наружний, С. Недов, С. Чавкіна та інші. **Метою дослідження** є соціально-філософський аналіз феномена громадської думки та визначення детермінант оптимізації взаємозв'язку держави і громадянського суспільства як передумови гармонізації процесу функціонування громадської думки в Україні. Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**: уточнити сутність феномена громадської думки та зміст поняття, що його позначає; визначити основні методологічні засади дослідження феномена громадської думки як прояву взаємозв'язку держави і громадянського суспільства. **Об'єктом дослідження** є теоретичні моделі громадської думки. **Предметом дослідження** є детермінанти оптимізації знання про феномен громадської думки в контексті взаємозв'язку держави і громадянського суспільства. Становлення громадської думки зумовлено поєднанням особливостей суспільної свідомості та соціального буття будь-якого суспільства на конкретному етапі його розвитку і трансформації. Громадська думка - це форма суспільної свідомості, яка склалася в процесі комунікативної взаємодії держави і громади, зумовленої інтересами і потребами соціальних суб'єктів на відповідному етапі історичного розвитку, результатом якої є оціночні судження по відношенню до соціального буття, які сформувалися в процесі пізнання об'єктів природної і соціальної реальності, що виявляються і змінюються під впливом практики та ідеології та впливають на соціальне буття.

Громадянське суспільство й держава перебувають у тісному взаємозв'язку, перше неможливе без другого. Завдяки державі людська спільнота набуває цивілізованості і стає суспільством. Громадянське суспільство – це не тільки школа і церква, а й громадянська війна, протистояння соціальних інтересів, антисуспільна поведінка, мафія тощо, з якими може вгоратися лише держава. Зрештою, сам сенс концепції громадянського суспільства існує лише при розгляді цього суспільства у співвідношенні з державою. Водночас держава не може існувати поза суспільством. Вона похідна від громадянського суспільства, і призначення її полягає в тому, щоб слугувати йому. Громадянське суспільство є противагою державі у її постійному прагненні до панування над суспільством. Від ступеня розвиненості громадянського суспільства залежить ступінь демократизму держави [1, с.38]. Соціально-філософський аналіз феномена громадської думки в контексті взаємозв'язку держави і громадянського суспільства базується на єдності системного, терменевитичного, синергетичного, діяльнісного, історикогенетичного, формаційного та цивілізаційного підходів. Зосереджується увага на тому, що громадська думка є соціальним процесом, який ґрунтується на засадах самоорганізації та є результатом відображення протиріччя між соціальними суб'єктами, що набуває свого виявлення при збільшенні нерівноважних процесів в суспільстві. Поєднання хаосу і порядку забезпечують функціонування громадської думки шляхом послідовного відтворення етапів функціонування громадської думки, які змінюють один одного. Формою взаємодії держави і громадянського суспільства є політичний режим як система методів і засобів здійснення політичної влади, а різні типи політичних режимів – демократичний, авторитарний і тоталітарний – є різними способами цієї взаємодії [2, с.121]. Під впливом стрімких соціально-перетворюючих трансформацій, розвитку інформатизації і технологізації всіх сфер його життєдіяльності проявилися характерні особливості дисипативної моделі механізму функціонування громадської думки, яка передбачає низький рівень впровадження засобів регулювання відносин держави і громадянського суспільства. Відтак зумовлювався прояв каталітичної властивості громадської думки у взаємовідносинах держави і громадянського суспільства. На сьогоднішній день прояв каталітичної властивості виявляється у прискоренні надання зворотної реакції соціальних суб'єктів на отриману інформацію та формуванні оціночного судження по відношенню до соціального буття, підкріпленого спрощеним знанням про об'єкти природної і соціальної реальності. Серед чинників, які підкреслюють каталітичний тип взаємовідносин держави і громадянського суспільства: розвиток споживацького суспільства, віртуалізація, символізація, симуляція реальності, дезінформація громадськості в умовах ведення інформаційної війни. Наслідком реалізації дисипативної та деспотичної моделей механізму функціонування громадської думки є дисгармонізація процесу формування вільних оціночних суджень у суспільстві. Серед наслідків втілення інгібіторного типу взаємовідносин держави і громадянського суспільства виявляються наступні: катастрофізм, незахищеність громадськості з боку державної влади, низький рівень розвитку середнього класу, патерналізм з боку громадськості, адаптивність до складних життєвих умов та відчуження від громадянського життя, збагачення соціальних груп за рахунок експлуатації великої частини бідного населення, зростання системної кризи як чинника слабкості українського суспільства. Для зниження рівня напруги та реалізації демократичної моделі механізму функціонування громадської думки виділено концептуальні напрями розвитку взаємозв'язку держави і громадянського суспільства, серед них: взаємності та діалогізму, гуманізму, історизму та спадкоємності, гласності та прозорості, законності та демократизму, системності та комплексності, відповідності між теорією і українськими реаліями, об'єктивності та обґрунтованості. Налагодження взаємодії між державою і громадянським суспільством будуватиметься на впровадженні знання про державницько-інституційні та громадянсько-самоорганізаційні детермінанти оптимізації взаємозв'язку держави і громадянського суспільства. Найповніше зв'язок громадянського суспільства й держави проявляється через права і свободи особи. З одного боку, конституційне проголошення і закріплення прав і свобод особи є політико-правовою основою розмежування громадянського суспільства й держави. З другого боку, права і свободи є найголовнішою ланкою, котра з'єднує громадянське суспільство й державу; завдяки наявності у громадян політичних прав вони підпорядковують державу своєму впливові та здійснюють контроль над нею. Оскільки реальність прав і свобод особи є одночасно однією з основних ознак правової держави і найважливішим надбанням громадянського суспільства, то це означає, що вони – правова держава і громадянське суспільство – взаємно передбачають одне одного [3, с.87-88]. **Висновки.** Громадська думка є водночас і суспільним явищем, і станом суспільного контролю, а також індивідуальним, оскільки існує у свідомості індивідів у вигляді оцінок і суджень, реалізуючись у їхній поведінці. Вона є певним показником розвитку демократичності суспільства, тобто чим інтенсивніше влада співпрацює з народом, тим вона демократичніша і, за належної інформованості мас з певного політичного питання, може виступати як компетентний і повноцінний партнер управлінських органів. Для розвитку процесу залучення громадян до прийняття та реалізації управлінських рішень через урахування громадської думки потрібне підвищення кваліфікації державних службовців у напрямі дослідження громадської думки, створення при органах державної влади окремих структур, які б займалися вивченням громадської думки, залучення до процесу вивчення громадської думки незалежних аналітичних структур, виділення окремим пунктом у державному бюджеті коштів на вивчення громадської думки. Одним із важливих кроків є також усвідомлення важливості врахування громадської думки на всіх етапах проходження управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. В. Галуцько, Г. Пономаренко, В. Шкарупа «Теорія держави і права», Херсон 2008. 345 с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
3. Основи правознавства: проб. Підручник для 9 кл. / за редакцією І.Б. Усенка. Київ: «Перу» 1997. 416 с.